

PostMetodika

№4-5(62-63), 2005

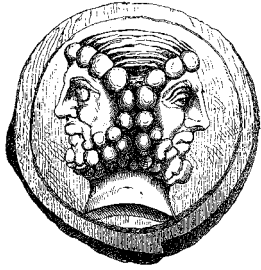
ISSN 1815-3194

**АГРОБІОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК
НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКЕ СЕРЕДОВИЩЕ**

Postmetodika

*Скульптура покровительки
Мелітопольського державного
педагогічного університету –
богині мудрості Мінерви,
встановленої в головному корпусі
університету.*

***Мінерва** (лат. *Minerva*) – італійська богиня мудрості, покровителька письменства, мистецтва й ремесла, відповідниця грец. Афіни-Паллади. Особливо шанували Мінерву як богиню гір та корисних відкриттів і винаходів, покровительку тисячі робіт та винахідницю ремесел і мистецтв. Мінерва була прихильною до людей науки і практики: лікарів і вчителів, різьбярів і шевців, поетів і музикантів. Головне свято на її честь – *Quinquatrus* з 19 по 24 березня – було святом ремісників та художників, а також школярів, які на час свят звільнялися від занять і тоді ж приносили своїм учителям плату за навчання – *tinewal*.*

Довідка "ПМ"

ПостМетодика

Журнал засновано в березні
1993 року

ВИДАВЦІ:

Управління освіти і науки
Полтавської обласної
державної адміністрації

Полтавський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти
ім. М.В.Остроградського

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

П.І.Матвієнко (голова),
А.І.Бардаченко, С.Ф.Клепко,
М.В.Гришова,
Н.М.Барболіна, І.О.Кіптілий

РЕДКОЛЕГІЯ:

О.А.Білоусько, А.М.Бойко,
Б.П.Будзан, М.С.Вашуленко,
М.В.Гришова, В.В.Громовий,
М.Б.Євтух, В.М.Золотухіна,
І.А.Зязюн, В.Р.Льченко,
В.Г.Кремень, О.М.Кривуля,
М.Д.Кулгасва, В.С.Лутай,
О.О.Мамалуй, П.І.Матвієнко,
В.І.Мирошніченко,
В.Ф.Моргун, М.М.Рогожа,
С.Сванберг, Н.М.Тарасевич,
Г.Хіліп

Головний редактор:

С.Ф.Клепко

Відповідальний секретар:

І.О.Кіптілий

Літературний редактор:

О.В.Стоцька

Макет та верстка:

І.О.Кіптілий

Відповідальність за підбір і виклад фактів у підписаних статтях несуть самі автори. Висловлені в цих статтях думки можуть не збігатися з точкою зору редколегії. Рукописи не горять, але і не повертаються.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

36029, Полтава,
вул. Жовтнева, 64
(05322) 7-26-08;
тел./факс: 50-80-85

e-mail: redpm@pei.poltava.ua

<http://ipe.poltava.ua>

Реєстраційне свідоцтво:

ПЛ № 51 від 17 лютого 1994 р.

© ПОІППО

Підписано до друку 6.09.2005
Друк офсетний. Формат 61x80¹/₈.
Ум. друк. арк. 9,6.
Тираж 400.

ТОВ "Фірма "Техсервіс"

36020, м. Полтава,
вул. Комсомольська, 24,
тел. (05322) 2-57-69

*Постановою Президії ВАК України
від 09.06.1999, №1-05/7*

*"ПМ" включено у перелік наукових
видань, у яких можуть
публікуватися основні результати
дисертаційних робіт.*

*Журнал "ПМ" №4-5 (62-63), 2005 р.
підписано до друку за рішенням
вченої ради ПОІППО (протокол
№ 4 від 29.08.2005 р.).
ISSN 1815-3194*

АГРОБІОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

АГРОБІОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС В АНТРОПОЕКОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА <i>І.П.Аносов</i>	3
ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І ПОЛЬОВОЇ ПРАКТИКИ З КУРСУ „ТУРИЗМ І МЕТОДИКА ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ” <i>О.З.Байтеряков</i>	7
ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ І СТУДЕНТІВ <i>В.О.Бойко</i>	12
ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО АРБОРЕТУМУ <i>Л.Г.Вельчева, Л.В.Антоновська, О.М.Разнополов, О.В.Ходан</i>	19
АГРОБІОЛОГІЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ-ПРАКТИКІВ <i>І.Г.Денисов</i>	23
ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО КОМПЛЕКСУ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОЇ БІОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ <i>Т.Є.Христова, Є.О.Казаков, О.Є.Пюрко, С.М.Казакова</i>	29
АГРОБІОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ <i>Ю.В.Кармишев</i>	34
ВИКОРИСТАННЯ АГРОБІОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ ТА БОГАТИРСЬКОЇ БІОСТАНЦІЇ ДЛЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ <i>О.І.Кошелів, Л.В.Перенадьмо, В.О.Кошелів, С.М.Заброда, О.М.Ніколенко, Л.В.Дядченко</i>	37
ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДЕКОРАТИВНЕ КВІТНИКАРСТВО» В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ <i>О.В.Куліш</i>	55
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ МЕТЕОРОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ <i>О.В.Левада, В.В.Молодиченко, О.С.Арабаджи, О.М.Левада</i>	58
РОЛЬ ПОЛЬОВИХ ПРАКТИК У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ <i>Т.А Логвина-Бик</i>	64

ЕКОСТРЕС ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЖИТТЯ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА <i>Л.М.Марковець, Г.В.Марковець</i>	68
ЕКОЛОГІЧНА СТЕЖКА ЯК АКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ЕКОЛОГІЧНОГО ГУМАНІЗМУ <i>О.В.Мацюра, А.М.Солоненко</i>	73
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПІВ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ НА КАФЕДРІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ <i>В.Д.Мелаш</i>	77
НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВА ПРАКТИКА З МЕТОДИКИ ПРИРОДОЗНАВСТВА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ <i>В.В.Молодиченко, Т.Д.Олексенко</i>	82
ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ЯК ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ У ПОЗАШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ <i>М.М.Окса</i>	86
З ІСТОРІЇ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ <i>Т.Д.Олексенко, В.В.Молодиченко</i>	94
МОВНІ ПРАКТИКИ НА АГРОБІОЛОГІЧНОМУ КОМПЛЕКСІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ПРИЙОМІВ ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ <i>О.М.Соколова, Н.А.Молодиченко, Т.В.Заброда, С.С.Кірсанова</i>	98
АГРОБІОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС ЯК ЗУСТРІЧ ІЗ ГЕОКУЛЬТУРОЮ У МЕТОДОЛОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА <i>Т.С.Троїцька</i>	102
ВИКЛАДАННЯ ОСНОВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА <i>Н.М.Туровцева, О.В.Ходан</i>	106
МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ БАКТЕРІОЗІВ ПЛОДОВИХ ДЕРЕВ <i>С.І.Шевченко</i>	110

РОЛЬ ПОЛЬОВИХ ПРАКТИК У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Т.А.Логвина-Бик

Розглянуто шляхи організації польових практик, спрямованих на фахову підготовку вчителів біології. Визначено мету польової практики з дисципліни “Шкільний курс біології та методика його викладання”, особливості проведення її на базі агробіологічного комплексу. Особливу увагу приділено використанню технології адаптивного управління навчальним процесом, що створює умови для розвитку і самореалізації студентів у процесі навчання.

This article observes questions of field practice organizing those are directed on the special training of Biology teachers. The aim, the methods of teaching and the peculiarities of teaching practice in subject “School course of Biology and methods of its teaching” on the base of Agro-Biological Complex are determined. The special attention is paid to using of Adaptive management technology of the educational process, that makes the conditions for the development and self-realization of students in the process of education.

Від часу заснування хіміко-біологічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету змінювалися профілі підготовки спеціалістів. Хіміко-біологічний факультет існує з 1975 року, і складовою навчального процесу у підготовці фахівців з багатьох спеціальностей і спеціалізацій постає проблема знайомства та систематичного дослідження процесів у природі, вивчення її елементів. Дисципліна “Шкільний курс біології та методика його викладання” виступає системою взаємопов'язаних розділів курсу “Біологія”, спрямованих на комплексну методичну підготовку майбутнього викладача біології та екології.

Розробленням методичних питань із біології займалися О.К.Богданова, В.І.Кузнецова, Т.А.Логвина-Бик, І.В.Мороз, О.В.Мукосєєва, А.А.Сарафанова, А.В.Степанюк, М.М.Сидорович, В.І.Шулдик та інші вчені. До системи методичної підготовки з біології входить польова практика. Основна мета польової практики: сформувати у студентів хіміко-біологічного факультету знання, вміння та навички, які потрібні для організації та проведення досліджень на шкільній навчально-дослідній ділянці, а також поглибити теоретичні знання і практичні вміння та навички, які необхідні для викладання біології у школі та організації позакласної і позашкільної роботи зі школярами з біології. Отримані навички допоможуть майбутнім учителям правильно організувати і спланувати територію навчально-дослідної ділянки та дослідницьку роботу учнів на ній, навчити школярів з повагою ставитися до всього живого. Базова програма польової практики з дисципліни “Шкільний курс біології та методика його викладання” розроблена та складена автором статті для студентів III – IV курсів хіміко-біологічного факультету для спеціальностей “Біологія і хімія”, “Біологія та практична психологія”, “Біологія та фізичне виховання”, “Хімія та біологія”.

Агробіологічний комплекс МДПУ був створений 1997 р. на базі агробіологічної станції, яка існує вже понад 50 років. Він і став основним осередком проведення навчальних практик із біології. Перлиною агробіологічного комплексу є ленологічний парк – арборетум, який було закладено 1999 р. На

сьогодні тут нараховується понад 150 видів та порід дикорослиних, культурних дерев і чагарників – представників рідної для нас флори, так і рідкісних і навіть екзотичних рослин. Студенти – майбутні вчителі хімії, біології, географії, екології – мають змогу на базі АБК проводити свої досліди та дослідження, наукові експерименти, а також набувати навичок ведення сільськогосподарської роботи. Агробіологічний комплекс став не тільки осередком проведення фенологічних спостережень, а й дослідження ефективності біолого-активних речовин та селекційної роботи. Польові практики з біологічних дисциплін на базі АБК тривають протягом усього навчального року, а в зимовий період частина досліджень проводиться у приміщенні теплиці та куточка живої природи.

Навчально-дослідна земельна ділянка закладу освіти є базою для проведення навчальних та практичних занять, передбачених програмами з природознавства, біології, трудового навчання, засвоєння знань, формування вмій і навичок, організації позакласної юннатівської, дослідницької, природоохоронної роботи, продуктивної праці учнів. Польова практика з дисципліни “Шкільний курс біології та методика його викладання” сприяє поглибленню знань із таких предметів, як фізіологія рослин, систематика рослин, методика викладання біології, сільське господарство, екологія, генетика з основами селекції тощо. Зручність цієї навчальної бази полягає в тому, що місцевість має степові ділянки, на невеликій відстані протікає річка Молочна, і все це зумовлює можливість проведення комплексних польових практик з усіх біологічних дисциплін. Окрім фахової досконалості, польові практики дають змогу проводити республіканські семінари та науково-практичні конференції. Польові практики завершуються виконанням індивідуальних завдань, тестовим контролем знань, підготовкою дидактичного матеріалу до уроків, розробленням фрагментів уроків та екскурсій, практичних робіт, захистом індивідуальних звітів під час підсумкової конференції з польової практики, представленням фотоматеріалів та колекційного матеріалу – колекцій, гербаріїв, які використовуються у процесі дальшого навчання як наочний матеріал.

Під час польової практики студенти навчаються складати загальний план шкільної навчально-дослідної ділянки, добирати овочеві, польові, квітково-декоративні культури для кожного відділу навчально-дослідної ділянки з урахуванням вимог шкільної програми з біології, правильно складати план і проводити урок на шкільній ділянці, набуваючи навичок роботи з рослинами, проводити екскурсії, здійснювати фенологічні спостереження, організувати натуралістичну роботу.

У процесі вивчення основ біологічних наук, проходження польової практики студенти знайомляться з різними підходами й аспектами природоохоронної справи та екологічного виховання на основі пізнання явищ живої природи, біологічних об'єктів та довкілля. Як наслідок реальних протиріч між живою природою і людським суспільством виникають екологічні проблеми, висуваються гіпотези та прогнози щодо можливих змін у природних біологічних системах. Студенти розробляють моделі “екологічної безпеки людини”, пропонують заходи і рекомендації щодо охорони природи, створюють Червону книгу рослин та тварин Мелітопольщини та Азово-Чорноморського басейну. Польова практика передбачає проведення різних форм та видів занять зі студентами: лекцій, практичних занять, перегляд відеоматеріалів про живу природу, проведення фенологічних спостережень та дослідів, догляд за кімнатними рослинами та клумбами, прокладання та оформлення екологічних стежок, реалізацію ігрових

форм діяльності (конкурси та турніри “Знавці природи рідного краю”, свято “Зелений дивосвіт навколо тебе”, гра “Пізнання природи”, прес-конференція “У відповіді перед майбутнім”, мітинг “Дбаймо про довкілля вже сьогодні”, бліц-турнір “Ерудит”, усний журнал “Чисті джерела”). Найбільш цікавими для студентів 3 – 4 курсу були питання зоологічної вікторини, а саме:

1. Які ссавці фауни України знищують шкідливих комах у повітрі, які – на поверхні Землі і які – під землею?
2. Чи можна годувати овець гречаною соломою?
3. Які ссавці України сплять узимку вниз головою?
4. Які види ссавців завезені в Україну з метою акліматизації?

При проведенні занять із польової практики використовуємо технологію адаптивного управління навчальним процесом. Спираючись на результати дослідження Т.І.Шамової [5], можна виділити такі підходи до визначення поняття “управління”: управління як цілеспрямований вплив однієї системи на іншу (однієї людини на іншу чи на групу) з метою переведення її у новий якісний стан; управління як специфічна діяльність із реалізації цілей організації; управління як взаємодія суб’єктів на основі прямого та зворотного зв’язку, органічного поєднання змін суб’єктів, що впливають один на одного.

Сучасне управління навчальним процесом у ВНЗ здійснюється в умовах постійних змін довкілля, що передбачає пристосування до них.

Складовими дидактичного аспекту технології адаптивного управління навчальним процесом із польової практики на рівні “викладач – студент” є:

- 1) спільне визначення мети навчального процесу, отримання бажаних результатів з урахуванням специфіки навчального закладу, індивідуальних прагнень студентів;
- 2) моделювання змісту занять з урахуванням навчальних, виховних і розвивальних завдань та вимог навчальних програм;
- 3) узгодження спільної навчально-пізнавальної діяльності викладача та студентів, моделювання та структурування навчального процесу;
- 4) регулювання якості навчального процесу та корекція відповідно до визначеної мети.

Технологія адаптивного управління при проведенні польової практики створює умови для розвитку і самореалізації студентів у навчальному процесі, що забезпечує наступність між різними ланками освіти та створює умови для професійного зростання майбутніх учителів. Під час польової практики студенти вчаться враховувати конкретну ситуацію, особливості людини, такі якості особистості, як комунікабельність та спостережливість.

Підсумовуючи викладене, можна підкреслити, що підготовка майбутніх учителів має ґрунтуватися на поєднанні міцного та глибокого засвоєння теоретичних знань з основних фахових дисциплін та практичних вмінь і навичок студентів, яких вони набувають саме під час польової практики з дисципліни “Шкільний курс біології та методика його викладання”. Студенти вищих навчальних закладів, які оволодівають біологічними спеціальностями, повинні досконало володіти знаннями з базових дисциплін, навчитися опрацьовувати науковий матеріал та вільно володіти дидактичними та методичними розробками. Польова практика посідає провідне місце і необхідна для професійної підготовки майбутнього вчителя біології. Теоретичні знання під час практики конкретизуються, збагачуються новим змістом, розвиваються, надають студентам вміння та навички, необхідні для самостійного і творчого розв’язання методичних

завдань у різних ситуаціях навчально-виховної роботи з біології у школі. Основне призначення польової практики – формування сукупності методичних умінь.

Таким чином, доходимо висновку, що фахівці, які розробляли питання викладання природничих дисциплін, а особливо біології, основну увагу зосереджували на визначенні їх змісту, формулюванні головних цілей, обсягу навчального матеріалу, методичного забезпечення навчально-виховного процесу, а особливо – польових практик. Історичний аналіз проблеми дослідження дає підстави для підтвердження взаємодії викладача та студентів у навчальному процесі, завдяки чому створюються сприятливі умови для саморозвитку, самовираження та самореалізації особистості кожного студента. Саме в цьому особлива цінність досвіду роботи для наукового розроблення ефективних способів організації взаємодії викладача та студента. Даліше дослідження цієї проблеми ми бачимо у розробленні методу моделювання для занять із польової практики та технологічних прийомів організації навчального процесу, класифікації методичних підходів організації навчально-виховного процесу при вивченні біології.

Література

1. *Викладання біології. Методичні вказівки / Укладач О.В.Мукоєєва. – К.: Вища школа, 1975. – 64 с.*
2. *Використання кімнатних рослин у системі роботи вчителя біології: Методичні рекомендації / Укладач Т.А. Логвина-Бик. – Мелітополь: Вид. Мелітополь, 2002. – 56 с.*
3. *Зелений дивосвіт навколо тебе / Укладач Т.А. Логвина-Бик. Методичні рекомендації. – Мелітополь: Вид. Мелітополь, 2002. – 62 с.*
4. *Сарафанова А.А. Педагогическая и полевая практика студентов-биологов в школе. – Мн.: Высшая школа. – 1984. – 64 с.*
5. *Шамова Т.И., Давиденко Т.М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе. – М.: Центр «Педагогический поиск», 2001. – 384 с.*